

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дфн Николай Михайлов Нейчев – катедра „Руска филология“
към Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“

относно материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „професор“
в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“,

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология (Славянски литератури – полска литература)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11.2025 г., и на интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Славистика“ към Филологическия факултет като кандидат участва доц. д-р **Димитрина Георгиева Костадинова-Хамзе от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“**.

Със заповед № РД-22-48 от 09.01.2026 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски литератури – полска литература), обявен за нуждите на катедра „Славистика“ към Филологическия факултет.

За участие в обявения конкурс е подал документи единствен кандидат – доц. д-р **Димитрина Георгиева Костадинова-Хамзе от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“**.

Представеният от доц. Димитрина Хамзе комплект материали на хартиен носител е в пълно съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

Молба по образец до ректора за допускане до участие в конкурса, Автобиография по европейски формат, Диплома за висше образование с придобита образователно-квалификационна степен „магистър“ с приложение (оригинал и копие), Диплома за образователна и научна степен „доктор“, Диплома (свидетелство) за академична длъжност „доцент“ (оригинал и копие), заповед на ректор за утвърждаване на избор за заемане на академичната длъжност „доцент“, Списък на научните трудове, Научни трудове (копия на публикациите), Справка за съответствие с минималните национални и допълнителните факултетни изисквания, Декларация за оригиналност и достоверност на приложените

документи, Анотации на материалите по чл. 76. от ПРАСПУ (на български и чужд език), Самооценка на приноси, Списък на цитираната литература, Документ (удостоверение) за трудов стаж, Документи за учебна работа, Документи за научноизследователска дейност, Документи, отнасящи се до художественотворческата дейност.

Освен изискваната документация, кандидатката е приложила общо 26 научни труда – едно монографично изследване, издадено като книга, 11 студии и 14 статии. От тях 4 студии и 6 статиите са публикувани в международни периодични издания и научни сборници.

Няма липсващи документи или такива с непълно съдържание.

Димитрина Костадинова-Хамзе е завършила през 1987 г. магистратура по Славянски филологии (профил Полонистика) в Софийския университет. През 1995 г. е избрана за редовен асистент и преподава полски език в катедра „Славистика“ към Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. През 2016 г. защитава докторска дисертация на тема „Езиково изразяване на комичното (върху материал от творчеството на Витолд Гомбрович)“. През 2023 г. се хабилитира за доцент в ПУ с темата „Културата на пола в пословиците (върху материал от полската и българската паремиялогия)“. Понастоящем доц. Хамзе е ръководител на катедра „Славистика“ в ПУ „Паисий Хилендарски“. Освен че изпълнява пълния по обем лекционен годишен норматив по задължителни и избираеми дисциплини със студентите от специалност „Славистика“, тя води и голям брой часове по дисциплините „Творческо писане“, „Преводаческо ателие“ и др. Доц. Хамзе активно и плодотворно ръководи подготовката на **шестима дипломанти**, от които понастоящем успешно са защитили тезите си трима дипломанти, а други трима подлежат на скорошна защита. Освен това тя съдейства за подготовката и на още трима чуждестранни дипломанти и докторанти. Предоставеният от кандидатката списък с научни публикации е внушителен и, което е особено важно да се подчертае, показва завидна изследователска активност в широк научен спектър от проблеми – не само от теорията, прагматиката и стилистиката на полския език, но и задълбочени литературоведски изследвания на значими автори и творби от съвременната полска литература. Много от предложените публикации за конкурса **имат приносен характер** и справедливо част от тях са носители на **висок импакт фактор** (Scopus). Доц. Димитрина Хамзе е познато име не само в българската, но и в международната славистична общност, което се доказва от **многобройните цитирания** на нейните изследвания. Тя е печелила няколко научни специализации в чужбина (Полша) и до момента е участвала в **150 научни форума** – национални и международни конференции и конгреси в страната и чужбина. Доц. Хамзе взема активно участие и в организацията на **10 международни и национални научни**

проекта. Тя членува в научни и творчески организации като: Международната академия за наука и висше образование, Националната федерация по научна аналитика и Съюза на българските художници. До момента е носителка на **46 престижни награди за приноси** постижения в науката.

Още в началото ми се ще да обърна внимание на нещо съществено – специфичната изследователска визия на доц. Димитрина Хамзе. От приложените публикации, както и от докторската ѝ дисертация „Езиково изразяване на комичното (върху материал от творчеството на Витолд Гомбрович)“, е видно, че тя се стреми да *интегрира* езиковия с литературно-критическия анализ. Прилагането на *интеграционния* подход се оказва изключително консистентно и по отношение на нейния хабилитационен труд „Измерения на съществуването в творчеството на Олга Токарчук“, (2026, Университетско издателство на ПУ, 232 стр.), където обект на изследване е творчеството на известната полска нобелистка. Става ясно, че основен телеологичен аспект в мисловния ракурс на О. Токарчук е „да разглобява, мултиплицира, а после да събира и да сглобява. Така може да се проследи многоетапният и разнолик процес на съзидане на собствената индивидуалност“ (с. 220). Тоест интенцията е от фрагментарност към синтез. Самият „констелационен“ художествен свят на полската писателка (вж. с. 17 – 18), който е обект на изследване от доц. Хамзе, предопределя и композиционната структура на нейната монография. Тя се състои от 5 глави, които от своя страна са съставени от общо 89 фрагмента „в зависимост от акцентите и обхвата на разглежданите категории“ (с. 11).

В уводните думи на монографията изследователката подчертава, че „въпросът за интегративността на битийностите“ в творчеството на О. Токарчук до този момент „не е проучван“ в науката. Тъй като „Досегашните изследвания се фокусират върху някакъв частен проблем, представен в конкретно нейно произведение, но не се търсят обединяващите тенденции в глобална перспектива“ (с. 10). Още тази констатация предполага, че е налице научен труд с **новаторски и приносен характер** в славистиката.

Съвсем логично *Първа глава* от монографията, озаглавена *Олга Токарчук и интегративната интуиция* (с. 13 – 22), разглежда теоретично формално-поетологичните особености, които се явяват фундаментални за художествения свят на писателката. Димитрина Хамзе отбелязва, че проблемът на *съществуването* в творчеството на Олга Токарчук е *интегративен феномен*, който предполага, че всички битийни форми (хора, растения, животни) са представени „в перспективата на равноценното им присъствие в света“, което означава, че по принцип „всички йерархии във философско-психологическата перспектива на авторката отпадат“ (с. 13 – 14). Тази констатация води до значими

последствия за поетиката на полската писателка, като например: претопяване на границата между *обикновеност* и *необикновеност*, между *Автор*, *Разказвач* и *Герой*, и то до такава степен на комплементарност, че Авторът „да си присвои накрая и възгледите на героя“ (с. 14). От друга страна, когато Токарчук говори за „обикновени“ хора, това много напомня за Чеховата поетика, където всички негови „обикновени хора“ всъщност са не второстепенни, а първостепенни персонажи. И така отпада йерархизацията на персонажната система. Оттук доц. Хамзе изтъква, че „епистемологичната специфика на творчеството на О. Токарчук“ би могла да се определи като „*тотална, безусловна дейерархизация и интеграция на битийностите*“ (с. 14). Впрочем да отбележим, че при Токарчук се забелязва изравняване на акцентите, и когато тя говори за необикновени и обикновени събития. Например в романа „Правек и други времена“ разказът за Първата и Втората световна война отстъпва по обем и драматизъм на обикновените битови истории. Не на последно място тоталната интегративност води и до сюжетна интертекстуалност и до възникването на т. нар. от Токарчук нов жанр *констелационен роман* (според Димитрина Хамзе е по-скоро *антижанр*), какъвто е случаят с романа *Бегуни* (с. 17 – 18). Това е тип текст с нелинеарен, фрагментарен сюжет, който се състои от множество различни истории, но нито една от тях не се откроява като основна нишка – една своеобразна ризоматична структура, даваща на читателя свобода „да се чете фрагментарно, да се обикаля по разделите произволно, като по нишките на гъбената мрежа“ (с. 18). Посочените особености в поетиката на О. Токарчук провокират и нейната изследователка да изкове свой работещ термин *омниинтегрема*, със значението на „интегративна единица с глобален обхват“ (с. 10).

Определено смятам, че тази теоретична част от изследването на Димитрина Хамзе има **новаторски** и **приносен** характер.

Втората част на монографията, озаглавена *Интегративност на психиката* (с. 23 – 107), изхожда от презумпцията, че за О. Токарчук цялата действителност се намира в човешката психика, а нейната психологично-творческа стратегия се опитва да сглоби от фрагментарния процес на опознаването на света, целостта и да улови унифициращия характер на човешките опитности. Като се опира на многобройни авторитетни научни изследвания от автори като Карл Густав Юнг, Карл Ясперс, Джеймс Холис, Ерих Фром, Ричли Крейпо, Юзеф Тишнер и др., доц. Хамзе разработва широк спектър феномени с интегративен характер от областта на семейната психология, междучовешката комуникация, личностната идентичност, нуминозните преживявания на Божественото, ролята на емоциите и емпатията, чувството за страх, гняв, любов и пр.

На пръв поглед при запознаването с тази глава на монографията можем да останем с впечатлението, че четем самостоятелни авторски есеистични етюди и размисли върху психо-философски проблеми, които сякаш са без връзка с конкретно поставената литературоведска тема. Но самоцелността на тези фрагменти е само привидна, тъй като (независимо от относително големия им обем) впоследствие те се оказват необходима основа за обяснението на идентични психосоматични ситуации в творбите на О. Токарчук (вж. с. 102 и сл.).

Трета глава *Пътуването като екзистенция* (с. 108 – 159) анализира символиката на Пътуването като онтологична интегрета в книгите на О. Токарчук. Тук централна отправна точка за своя анализ Димитрина Хамзе избира възгледа на полската писателка, според който „всеки от нас в известна степен пътува през Живота, стремейки се неотклонно към Смъртта“ (с. 109). Изследователката отбелязва, че *всички герои на О. Токарчук пътуват през Живота – в различни посоки, по различни начини и с различни средства – някои в мислите си, други фактически, събитийно и това ги сближава, обединява*. За писателката обаче физическото пътуване поражда морално-етичен проблем, който погубва желанието ѝ за пътуване, тъй като пробужда срама „от собствената си свобода, които другите нямат (Токарчук има предвид бежанците, които са задържани на границата и затваряни в лагери – бел. Н. Н.)“. Оттук и въпросът: „имам ли право да пътувам?“ (с. 110 – 111). Следва да се отбележи, че чрез анализирането на редица произведения от творчество на писателката Димитрина Хамзе много точно реконструира епистемологичната парадигма на Пътуването у полската авторка, според която по-високо място в ценностната система заема не физическото пътуване „извън себе си“, а „пътуването в обратната посока – към себе си“, което е „истинското пътешествие като стремеж към сърцевината на съществуването като особен вид онтологично проучване, като перспектива за смислена и автентична екзистенция“ (с. 113). Оттук и стремежът на човека да „превърне собственото си тяло в дом, чиито функции са производни на психиката му“ (с. 181). Нещо повече. Анализът показва, че сънуването, като най-съкровеният вътрешен пейзаж на душата, фиксира висшата степен на духовно себепознание. В този смисъл е вярна констатацията, че „светът за О. Токарчук е гигантско съновидение“ и е фундаментална „омниинтегративна конструкция“ (с. 134), защото интегрира хората и животните – сякаш изравнява техните честоти чрез освобождаване на човека от зависимостта му от рационалния смисъл на съществуването. Така сънят интегрира Живота и Смъртта – той е медиатор между двата свята – заспивайки, сякаш умираме и после възкръсваме. В такъв контекст „Животът, Смъртта и Сънят влизат в тройно интегративен съюз: щом Животът чрез Съня прилича на Смърт, то и Сънят наподобява Смъртта, а Смъртта от своя страна е Сън“ (вж. с. 148). Това обуславя и Смъртта като пътуване към Живота – заключава изследователката.

Бих искал да обърна внимание на още един детайл, който ми се струва съществен за тази глава от монографията. Във фрагмента *Времето като пътуване* Димитрина Хамзе открива нещо много важно за художествения свят на полската писателка – това, че при нея времето „се превръща в чисто Пространство“ (с. 124). Изследователката несъмнено доказва, че „това почти еретично твърдение, разклащащо общоприетия канон за динамиката на времето (впрочем да добавим, че то е повдигнато за първи път във философията на Хегел, а по-късно и от Анри Бергсон – бел. Н. Н.), е убедително защитено от О. Токарчук със средствата на високата художествена проза“ (с. 123 – 124). Смятам, че тази констатация, а и главата като цяло, бележат един от **кулминационните етапи на изследването**.

Четвърта глава *Интегративният потенциал на Пространството* (с. 160 – 202) е в тясна и органична връзка с предходната част, защото както вече е изяснила изследователката, „Пространството и Времето са интегративна двойка“ (с. 160) с приоритет, разбира се, на Пространството. Дори човекът е конструиран пространствено: „Хората вътрешно са построени като къщи“ – твърди Токарчук (в *Дом дневен, дом нощен*). В зависимост от това какво пространство обитава човекът (града или селото), то формира неговата психика и съзнание (с. 165). Нещо повече – в художествения свят на О. Токарчук пространството определя отношението към свободата, любовта, вярата и към битието като цяло. В този смисъл – обобщава Димитрина Хамзе – Градът и Селото образуват амбивалентна диада, в която с положителна интегративна конотация е натоварено селското пространство, в което единствено е възможна кохерентна общност между човека и всички битийни проявления на природата (вж. с. 168 – 174). И нещо много важно, което подчертава изследователката – светът на полската писателка *не е* антропоцентричен – напротив – способността на природата да изразява емоции и чувства „поставя под въпрос уникалността на човека като единственото интелигентно и чувствително същество“ (с. 174). Оттук се стига до още по-радикалния извод, че в творчеството на Токарчук *предметите* (т. е. неживата природа) заемат висок статут, защото са с „много силна енергема“. Те до голяма степен *предопределят и направляват битието на хората ... помагат и в установяването на идентичността на героите, както и легитимират личността им* (с. 191, 199). За О. Токарчук мебелите например, или дори мелничката за кафе, или книгата, си имат самоличност и самостоятелен живот. Те надживяват човешките същества и са независими от времето. Тяхната темпорална автономия е недостъпна и непостижима за хората (с. 194). Провокативно звучат думите на писателката: „Предметите траят и това траене е повече живот, от каквото и да е друго“ (*Правек и други времена*). Следователно светът на О. Токарчук е антиантропологичен и притежава обратна ценностна перспектива; той е странно

преобърнат и тотално противоположен на обичайните антропоцентрични литературни модели. Този извод е **убедително доказан** в изследването на доц. Хамзе на всички нива.

Последната *Пета глава* на монографията, назована *Природно-биологична интегративност* (с. 203 – 215), още веднъж потвърждава тезата, че според творчеството на О. Токарчук светът не е конструиран непременно по модела на представителната верига от битийности, че не съвпада с класическото убеждение за висшата позиция на човека и поставянето му на върха на онтологичната пирамида (с. 203). Димитрина Хамзе подчертава, че в художествената представа на полската авторка това, което изпълнява най-висшата биоинтегративна функция, е не нещо друго, а това, което „не е нито растение, нито животно“ – нишките на гъбения мицел (Микоризата). Тази огромна подземна, флуидна, деликатна и невидима мрежа от корени и гъби притежава огромна сила: „Тя може да спре движението на големи скални блокове в качеството си на опора, поддържаща цялата Вселена, на която придава ред и хармония“ (с. 212). Микоризата е безсмъртна, защото „единичната гъба умира като човека, но гъбената мрежа трае вечно – като човечеството“ (с. 211). Нещо повече. Понеже микоризата се храни с всичко, което умира, тя е *живот на смъртта, живот на разложението, живот на мъртвото*, а „щом смъртта „живее“ – обобщава изследователката – „Животът няма край и Смъртта е една от формите на Живот, от метаморфозите на Живота“ (с. 210).

Макар и кратка, тази последна глава на монографията е логичен завършек на **успешно проведения и оригинален** литературнокритически анализ.

Като обобщение мога да потвърдя, че монографията на доц. Димитрина Хамзе „Измерения на съществуването в творчеството на Олга Токарчук“ е авторско изследване с несъмнен принос към българската (а и не само) славистика. Монографията е снабдена с богат и адекватен на изследвания обект научен апарат. И не на последно място ще отбележа, че текстът е написан на чудесен, дори на места поетично звучащ език, необременен с тежка терминология, което е рядко срещано явление в научната литература.

Разбира се, не съществуват идеални текстове. И понеже от рецензента се очаква да посочи някакви критични забележки, ще отправя някои от формално-технически характер. Например бих си позволил да посъветвам Димитрина Хамзе при евентуално второ издание на книгата (което тя ми сподели, че има намерението да направи) да избегне ненужното повторение на някои цитати и вече веднъж изложените формулировки и констатации. Що се отнася конкретно до Глава Втора от монографията, струва ми се, че ще е по-добре авторските философско-психологически фрагменти да не предхождат литературно-

критическия анализ, а в духа на изследването да се осъществи *интегритет* между тях, т. е. да се постигне единен синтезиран текст.

Естествено тези съображения са с пожелателен частно-субективен характер и не засягат по никакъв начин научните достойнства на монографията.

В заключение ще изтъкна, че след запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна оценка** и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на доц. д-р Димитрина Георгиева Костадинова-Хамзе на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност (Славянски литератури – полска литература).

17. 02. 2026 г.

Рецензент:

Проф. дфн Николай Нейчев